

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פוזנר שליט"א
(רעזא דרעזין)
פרשת כי תבוא תש"פ
ביהמ"ד באר ישראל

גיליון מ"ה
פרשת כי תבוא
תשפ"ז

ולתתך עליון וראו כל עמי הארץ

יחזון של ישראל

מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. בכל הדורות נתייחדו בני ישראל על פני כל העמים, במסירות נפשם למען כבוד שמים, ובפרט במצור ובמצוק, עת עמדו בפני גזירות שמד כאשר ביקשו רשעי האומות להכרית שם ושארית לדת ישראל, אז נתגלתה יפעת קדושת בני ישראל אשר מסרו נפשם על קוצו של יו"ד, ולא ויתרו אפילו על מנהג קל, ואפילו הפשוטים שבעם לא משכו ידם מקיום המצוות ושמחו עליהן כעל כל הון.

מעשים נוראים אלו, מבטאים בבירות את תוקפו של מקרא שכתוב (שמואל ב' ז' כג) "ומי קִעֲמָךְ כִּישְׁרָאֵל גוי אֶחָד בְּאֶרֶץ". היכן נמצא עוד בכל שבעים אומות העולם, המוכנה לקבור עצמה 'בארץ' כאותו 'גוי אחד', בבחינת 'היסופר בקבר חסדך', שמבקשים לרדת אלי קבר ובלבד שלא תהא 'אמונתך באבדון', אלא ישמרו על אמונת עוז אשר בקרבם בכל כוחם!

מסירות נפש על קדושת ה', ויתור על חיים בעבור קידוש שמו יתברך, נמצא רק אצל עמך ישראל, גוי אחד בארץ.

הקדוש ברוך הוא מניח תפילין

על פסוק זה אמרו חז"ל (ברכות ז'), כי הוא אחד מן הפסוקים הכתובים בתפילין של ה' יתברך כביכול. וזה לשון הגמרא שם: "אמר רב אבהו בר רב אדא אמר רב יצחק, מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין, שנאמר (ישעיה סב ח) 'נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו, בימינו זו תורה, שנאמר (דברים לג ב) 'מימינו אש דת למו, ובזרוע עוזו' אלו תפילין, שנאמר (תהלים נט יא) 'ה' עוז לעמו יתן' [כלומר, כאשר נשבע ה' כביכול, נשבע הוא בתורה ובתפילין שלו]. ומנין שהתפילין עוז הם לישראל [מנין ש'עוז' לשון חוזק לישראל, שנפרש כי 'זרוע עוזו' אלו תפילין], דכתיב (דברים כח י) 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ותניא, ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש [כאשר רואים הגויים את ישראל עטווי תפילין של ראש, יראים הם מפניהם, ומכיון שהתפילין מביאים לידי יראת הבריות הרי עוז וחוזק הם לישראל]'".

תפילין דמרי עלמא

אחר כך נתבאר שם בגמרא אלו הן הפרשיות הכתובות כביכול בתפילין של הקדוש ברוך הוא, וז"ל: "אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייה בר אבין, הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו [הרי בתפילין שלנו נכתבות ארבע פרשיות, 'שמע' (דברים י ד) 'והיה אם שמוע' (דברים יא יג) 'קדש לי כל בכור' (שמות יג ב) 'והיה כי יביאך' (שם פסוק יא)], שהן הפרשיות שנצטוו ישראל בה לשום זכרון מצותיו של הקדוש ברוך הוא אות וזכרון להם לישראל, אם כן בתפילין שלו יתברך מה

ה'קדושת לוי' דברי סניגוריא על ישראל: 'ריבוננו של עולם, חייב אתה כביכול לסלוח ולמחול לישראל על חטאיכם, כי אם לא כן הרי תעשה תפילין שלך פסולות, שהרי בהן נכתב כי ישראל הם גוי אחד בארץ, ולא יתכן שיהיו גוי חוטא!'

ובזה ביאר הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זיע"א את נוסח ה'הושענות', 'הושענא למען פארך', כי ידוע שהתפילין נקראו 'פאר' (ראה ברכות יא. על פי יחזקאל כד יז), ומבקשים אנו מאת ה', כי מוכרח כביכול להושיענו למען 'פארו', שלא יפסלו התפילין של מעלה חלילה.

כיוצא בדבר ביאר בנו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורא זיע"א, את דברי המשנה (סנהדרין מז.) "אמר רבי מאיר, בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי, קלני מזרועי", ופירש רש"י שם "כמו שהאדם שגיע ועיף אומר, ראשי כבד עלי, וזרועי כבד עלי". ופירש הרה"ק מסדיגורא, כי כוונת התנא לתפילין של ראש ותפילין של יד שמניח קודשא בריך הוא. והטעם, כי אם אדם מישראל מצטער, בוודאי עבר עבירה, שהרי "אין יסורין בלא עוון" (שבת נה), ואם כן הרי זה פגם בתפילין של ראש ושל יד של קודשא בריך הוא, וזהו 'קלני מראשי, קלני מזרועי'.

קשר של קיימא

לשון הפייט ב'אנעים זמירות', 'פארו עלי ופארי עליו'. והנה, אחר שכיפר לישראל על עוון העגל, ביקש מאת משה רבינו (שמות לג יח) "הֲרַאֲנִי נָא אֶת כְּבֹדְךָ", והשיב לו הקדוש ברוך הוא למשה רבינו (שם פסוק כג) "וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרִי", ודרשו חז"ל (מנחות לה): "אמר רב חנא בר ביזנא אמר רב שמעון חסידא, מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין, ויש להבין מה תשובה היא למשה רבינו, ובמה נחה דעתו בזה.

אך לפי האמור יתבאר, כי אם גם לאחר החטא הנורא שחטאו ישראל בעגל, עדיין מניח הקדוש ברוך הוא תפילין, אשר בהן נכתב 'מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', הרי זה סימן מובהק שעדיין לא ניתק הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים חלילה, ובקשר של קיימא יוכלו ישראל להתדבק בה' יתברך.

שבחם של ישראל בעת רצון

בתפילת מנחה של שבת אנו אומרים "אתה אחד ושמן אחד, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". על נוסח זה מקשה גאון המחשבה, רבי יצחק הוטנר זצ"ל, קושיה עצומה: מדוע אומרים אנו נוסח זה בלשון שאלה, 'ומי כעמך ישראל', ואין אנו אומרים בניחותא, 'ועמך ישראל גוי אחד בארץ', וכשם שאת השבח 'אתה אחד ושמן אחד' אומרים אנו בדרך ודאי?

קושיה זו, הערה עצומה היא בנוסח התפילה. אך נראה ליישב על פי מעשה. נהוג היה אצל הרה"ק ה'שר

נכתב כנגד זה? אמר ליה (דברי הימים א' יז כא) 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ'. [וזהו כפי שנתבאר למעלה, כי בפסוק זה נתגלתה יפעת יחודם של ישראל שאין כמותם בכל האומות. ומקשה הגמרא] ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחייהו דישראל [וכי משתבח ה' בשבחם של ישראל]? אין [ומתרצת, כן], דכתיב (דברים כו י) 'את ה' האמרת היום וה' האמירך היום' [האמרת ה' הוא לשון חשיבות ושבח, עם ישראל משבח ומרומם לקדוש ברוך הוא, והוא יתברך משבח את ישראל], אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם [יחדתם שמו יתברך בשבח אחד ומיוחד], ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם [להזכיר שבחן המיוחד של ישראל], אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר (שם י ד) 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ'".

הפסוקים הנכתבים בארבעת הבתים

ממשיכה שם הגמרא ודנה: "אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, תינח בחד ביתא, בשאר בתי מאי [שהרי יש בתפילין ארבעה בתים, אם כן אלו פרשיות נכתבו בשלושת הבתים האחרים]? אמר ליה [פסוקים אלו כתובים שם], [דברים ז' ז] 'כי מי גוי גדול' [והמשך הפסוק 'אשר לו אלהים קרבים אֵלֵינוּ כה' אֵלֵקֵינוּ כָּל־קְרָאֵנוּ אֵלֵינוּ'] 'ומי גוי גדול' [אֵשֶׁר לוֹ חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים צִדִּיקִים כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם], וכל זה מדבר בשבחם של ישראל אשר אין כאלוקיהם וכמשפטיהם הצדיקים, [שם לג כט] 'אשריך ישראל' [מ"י כמון עם נושע בה' מגן עֲזָרְךָ], [שם ד' לד] 'או הנסה אלהים' [לְבֹאֵל לִקְחַת לוֹ גוֹי מִקִּרְבּוֹ גוֹי בְּמִסַּת בָּאֲתוֹת וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבְזִרְעוֹ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֻלִּים כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם ה' אֱלֹקֵיכֶם בְּמִצְרָיִם לְעֵינֶיךָ], [שם כו יט] 'ולתתך עליון' [על כל הגוים אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאָרַת וּלְהִתָּתֵן עִם קִדְשׁ לַה' אֱלֹקֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר]. ועתה מקשה הגמרא, אי הכי נפיש להו טובי בתי [הרי יש כאן יותר מארבעה פסוקים, ויצטרכו יותר מארבעה בתים]! אלא, 'כי מי גוי גדול' 'ומי גוי גדול' דמנין להדי בחד ביתא, [שני פסוקים אלו הדומים זה לזה נכתבו בבית אחד], 'אשריך ישראל' 'ומי כעמך ישראל' [שגם הם דומים זה לזה] בחד ביתא, 'או הנסה אלהים' בחד ביתא, 'ולתתך עליון' בחד ביתא. וכולהו כתיבי בארעיה [וכל הפרשיות הללו יחד נכתבות בתפילין של יד של הקדוש ברוך הוא].

העולה אם כן, כי שבחו של הקדוש ברוך הוא בעולם כביכול, הוא בישראל המייחדים שמו, וגדלה חיבתם עד אין קץ עד שכתבם בתפילין שבזרוע עוזו.

כשרות התפילין של מעלה

על פי הדברים האלה, אמר פעם אחת רבינו

תפילין של יד לתפילין של ראש. כי הנה מצונו שייכות בין מצות תפילין לנצחונם של ישראל במלחמתם כנגד אויביהם. כך נאמר בפרשת שופטים (דברים כ-א): "כי תצא למלחמה על אֹיְבֶיךָ וגו' יִסְפוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וְאָמְרוּ מִי הָאֵלִים הַיָּדֹא בְיָדְךָ הַלֵּבֶב יֵלֶךְ וַיִּשָּׁב לְבִיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת לֵבָב אֲחִיו כְּלָכְבוּ".

ופירש רש"י שם: "הירא ורך הלבב" - רבי עקיבא אומר כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. רבי יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו, ולכן תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עבירה, והוראו חוזר אומר שמא בנה בית או נטע כרם או ארש אשה".

פגם בקיום מצות תפילין פוגם בכח המלחמה

מקור הדברים מן המשנה במסכת סוטה (דף מד.), ובפשטות ניתן היה לפרש, כי 'הירא מעבירות שבידו' מדובר על כל עבירה שהיא. אולם בגמרא שם (עמוד ב) אמרו, "שח בין תפילה לתפילה - עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה". דהיינו שהשח בין הנחת תפילין של יד ותפילין של ראש ראוי הוא כי יהיה ירא מעבירות שבידו.

דעת רש"י שם (ד"ה עבירה), שעבירה היא דווקא אם לא חזר וביקר, שלא קיים את דין הגמרא (מנחות לז) שהסח בין תפילין של יד לשל ראש מברך שתיים. והטעם משום שבאופן רגיל חלה ברכת התפילין של יד גם על ה'של ראש', אולם אם סח והפסיק בין שתי המצוות, אין ברכתו הראשונה עולה לו, וצריך לשוב ולברך פעם נוספת.

אמנם ראשונים אחרים מפרשים כי העבירה אינה רק אם לא ברך, אלא עצם השיחה וההפסק היא העבירה שעליה חוזרים מעורכי המלחמה, ואפילו אם אין בידו כל עבירה אחרת. וכן פירש הרא"ש בהלכות קטנות (הלכות תפילין סימן ט"ו).

ומה שתלתה התורה את ההצלחה במלחמה דווקא בהקפדה על קדושת התפילין וברכתו, כבר תמזה בזה מפרשים, ופירש בזה הרא"ש (שם) שעל ידי קיום מצות תפילין בהידור יתקיים באנשי המלחמה הפסוק (דברים לג כ) "וְיִטָּרֵף זָרוּעַ אֶף קֶדְקֵד". דהיינו, כי 'זרוע' רומזת לתפילין של יד, ו'קדקד' אלו תפילין של ראש. ואם יזהרו ישראל שלא להפריד בין שתי המצוות והברכות, יוכלו לטרוף את אויביהם, וממילא כל המפריד ביניהן ילך וישוב לביתו.

הנחת תפילין בסדרה מסייעת לנצחון במלחמה

ובספר 'יד המלך' (לרבי אלעזר סגל לנדא, נכד ה'נודע ביהודה', על הרמב"ם הלכות תפילין פרק ד) ביאר לפי זה את דברי המדרש (שיר השירים רבה ג) על הפסוק (שיר השירים ד ב) "שִׁנְיָן כְּעֶדֶר הַקְּצוּבוֹת שְׁעָלוּ מִן הַחֲרֹצָה שְׁכָלָם מִתְאַיְמוֹת וְשִׁלְכָה אִין בָּהֶם", וז"ל: רבי יצחק פתר קרייה במלחמת מדין וכו', 'שעלו מן הרחצה', רבי הונא אמר שלא הקדים אחד מהן תפילין של ראש לתפילין של יד, שאלו הקדים אחד מהן תפילין של ראש לתפילין של יד לא היה משה משבחן, ולא היו עולין משם בשלום, הוי אומר שהיו צדיקים ביותר". ועל פניו דברי המדרש תמוהים, מה ענין סדר התפילין לנצחון המלחמה. אך לפי הדרשה שהביא הרא"ש מבואר היטב [ואולי מדרש זה הוא המקור לדרשה זו], שאם רוצים ישראל שיתקיים בהם 'זרוע זרוע אף קדקד', עליהם לקיים המצוה כסדר הפסוק, זרוע ואחר כך קדקד, וכן שלא להשיח ולהפריד בין הדבקים, ורק כך יוכלו לטרוף את אויביהם.

סדר מצות תפילין לפי דרגות קדושתן

והנה נודע בסדר העבודה, כי ראשית כל צריך האדם לתקן את מידותיו הרעות, ולכפות יצרו שלא יעבור חלילה על אחת מכל מצוות ה' אשר לא תיעשנה, ורק לאחר שהשלים חלק זה יוכל לעלות למדרגה עילאה בשאר חלקי העבודה ולתקן את שכלו רוחו ונשמתו.

וזהו המכוון במצות הנחת תפילין ובסדרה, וזה יצא ראשונה - מצות הנחת תפילין של יד, על הזרוע כנגד הלב, מקום משכן המידות והתאוות, לשעבד בזה

התפילין שבראש כל עמי הארץ יראים מעם ישראל. הרי כאן דבר נפלא, פארו עלי ופארי עליו, קשר פנימי נפלא בין ה' יתברך לעם ישראל נמצא בפרשת כי תבוא שקוראים בחודש אלול סמוך ונראה לראש השנה.

תכלה שנה וקללותיה

והנה, פרשת כי תבוא שייכת גם בשאר ענייניה לראש השנה, שהרי פרשת התוכחה היא, ובקריאתה מקיימים ישראל את תקנת עזרא שתכלה שנה וקללותיה, כמבואר בדברי הגמרא (מגילה לא): "תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבתורה תורה קודם ראש השנה. מאי טעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש, כדי שתכלה השנה וקללותיה".

ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי

כמה נפלאה היא מצות תפילין, אשר לא מציינו בשום מצוה מלבדה את ענין הקשירה, ובכאן זוכים ישראל לקשר עצמם בקשר של קיימא בבורא כל עולמים, בדומה לקשר של נישואין שאין להתירו, וקשר זה עצמו הוא המבדיל בין ישראל לעמים. זהו שבחו של הקדוש ברוך הוא שהוא קשור רק בישראל, וישראל משתבחים בזה שאינם קשורים בדבר מלבדו יתברך. אלו הן הפרשיות הכתובות בתפילין, "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", "ואהבת את ה' אלקיך", אשר ישראל לבדם הם המייחדים את ה' יתברך ואוהבים אותו בכל לב, ומובדלים בזה מכל העמים.

אם גם לאחר החטא הנורא שחטאו ישראל בעגל, עדיין מניח הקדוש ברוך הוא תפילין, אשר בהן נכתב 'מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', הרי זה סימן מובהק שעדיין לא ניתק הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים חלילה

משפט לישראל ולעמים

והנה, אמרו חז"ל (ראש השנה טו) שבראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו יתברך כבני מרון, ובכלל זה גם אומות העולם. וכן מתבאר להדיא בדברי הגמרא (שם ח), וז"ל: "כי חק לישראל הוא, אין לי אלא לישראל, לאומות העולם מניין - תלמוד לומר 'משפט לאלקי יעקב'. אם כן מה תלמוד לומר 'כי חק לישראל', תלמוד לומר 'נכנסין תחילה לדין'".

אופן ירידת השפע בגלות ובגאולה

ובאמת נתבאר בזהוה הקדוש (תרומה קנב), כי כאשר ישראל זוכים, הרי כל השפע היורד לעולם בכל חלקי הבריאה, ניתן דרכם ועל ידם. אולם כאשר אין ישראל עושים רצונו של מקום, גם השפע הראוי להם מגיע דרך אומות העולם.

נתבאר בזה, כי אין חיבה כחיבתן של ישראל לפני המקום, אשר רצה בהם ה' יתברך וקרב אותם, 'אתה בחרתן מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו, ורוממתנו מכל הלשונות וקדשתנו במצותיך, וקרבתנו מלכנו לעבודתך, ושמן הגדול והקדוש עלינו קראת'. ומשום כך ניתן כל השפע על ידיהם. אבל כשישראל בגלות וניזונים משולחן האומות, מקבלים הגויים שפע בעבור ישראל.

הרי מבואר, כי גם כאשר ישראל שרויים בגלות בין האומות, ראוי שיתקיים בהם הכתוב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", אלא שבאופן זה יורד השפע בדרגה נמוכה דרך האומות, וממילא גם היראה מישראל פוחתת.

מלחמת ישראל וחזרת איש הירא ורך הלבב לביתו

וסוד הדבר נמצא בתפילין עצמם, בחלוקה שבין

שלום' מבעלזא זיע"א, שביום הכפורים קודם תפילת נעילה היה נכנס הגוי של שבת ומעלה אור בנרות בית המדרש כדי להאיר את החשיכה אשר החלה לשרור בהיכל. פעם אחת פנתה אליו הרבנית הצדקנית מרת מלכה ע"ה, ושאלה מאיתו: "מדוע לא נכין נרות ארוכים מערב יום הכפורים אשר ימשיכו וידלקו עד אחרי תפילת נעילה? וכי כך ראוי, שבשעה קדושה כזו ייכנס גוי לבית הכנסת?".

נענה ה'שר שלום' ואמר לה: "בדווקא חפץ אני שייכנס הגוי לבית המדרש בשעה זו, כדי שיראו הקהל הקדוש בחוש את החילוק שבין ישראל לעמים, שאפילו היהודי הפשוט ביותר, חשוב הוא יותר מן הגוי הטוב ביותר! ובזה יהיה לימוד זכות על ישראל באופן הנעלה ביותר".

וממילא יש לפרש, כי בעת רעוא דרעיון בשעת נעילת השבת, אז הוא הזמן להזכיר את שבחם של ישראל, ואמנם על יחוד ה' ושמו אין מקום לשאלה, אך בייחודם של ישראל מקום יש לבוא ולהצביע, מיהו העם אשר יוכל להשתנות אליהם? הנמצא כזה בכל האומות עם אחד נאמן לקדוש ברוך הוא כעמך ישראל? ולימוד זכות זה בעת רצון זו, פותח שערי שמים, ועל ידו ממלא ה' כל משאלות ליבנו לטובה, 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון'.

עניני תפילין של מעלה בפרשת כי תבוא

והנה, שתיים מפרשיות הכתובות בתפילין של ישראל מקומן בתורה בפרשת בא, ושתיים מהן בחומש דברים, בפרשיות ואתחנן ועקב. אולם כאן בפרשת כי תבוא מציינו כמה חידושים לענין תפילין של ראש. האחד הוא דברי חז"ל על הפסוק בפרשתנו הנזכר למעלה (דברים כח) "וְכָאֵזְרָא כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' יִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרָא מִמֶּךָ". "תניא, ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש". ומלבד זאת, הפסוק אשר ממנו נלמד שמשבח הקדוש ברוך הוא בשבחן של ישראל, ובו נעשו ישראל חטיבה אחת בעולם (שם כ"ו) "אֵת ה' הָאֱמָרְתָּ הַיּוֹם וגו' ה' הָאֱמָרְתָּ הַיּוֹם", גם הוא בפרשת כי תבוא. וכן אחד מן הפסוקים שבתפילין של הקדוש ברוך הוא נמצא בפרשה זו (שם כ"ט), "וְלִתְתֶּךָ עָלֶיךָ עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עִשָּׂה לְתַהֲלֵהָ וְלִשְׁם וְלִתְפָאֲרָתָהּ וְלִהְיֶתָ עִם קֹדֶשׁ לְה' אֱלֹקֶיךָ כְּאֲשֶׁר דָּבַר".

שבחן של ישראל בתפילין של ה' יתברך

ואכן, ידוע כי הקדוש ברוך הוא מקיים את כל המצוות [ראה בתלמוד ירושלמי (ראש השנה פרק א הלכה א): "אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא גזור גזירה ומקיימה תחילה, מאי טעמא (ויקרא כב ט) 'ושמרו את משמרת אני ה''', אני הוא ששימרתי מצותיה של תורה תחילה"]. אך כאן במצות תפילין רואים אנו דבר נפלא ממש. כי כנגד זה שיששראל מניחים תפילין אשר בהם נמצא שבחו של בורא העולם, כך כביכול הקדוש ברוך הוא מניח תפילין אשר בהן נכתב שבחן של ישראל והבדלתם מן העמים להיות לעם סגולה, וזהו שבחו ופארו של הקדוש ברוך הוא, שיש לו גוי אחד בארץ שעושה אותו חטיבה אחת בעולם. וזהו טעם לשבח במה שבתפילין שבראש יראים כל עמי הארץ מפני בני ישראל, כי מאחר ובמצות תפילין יזכר ייחודן של ישראל מן העמים, ממילא ראוי כי ייראו העמים מישראל בכח התפילין.

יראת העמים מן התפילין שבראש

והנה, מפורש בגמרא כי עיקר היראה היא מן התפילין שבראש. ובפשטות הטעם כפי שכתבו התוספות בברכות שם (ו. ד"ה אלו), שתפילין של יד מחופין כן ואינן נראין, ואילו תפילין של ראש גלויים לכל העמים. אך בפירוש ראשון כתבו שם, וכן הוא ברש"י במנחות (לה: ד"ה שם ה'), שבקשר התפילין נמצא שם שד"י, ש"י"ן בתפילין של ראש, דל"ת בקשר התפילין של ראש, ויו"ד בקשר התפילין של יד, ומכיון שירור השם נמצא בתפילין של ראש, על כן הם הגורמים יותר ליראה.

על כל פנים, מקבילות שתי מצוות התפילין אשה אל אחותה. הקדוש ברוך הוא משתבח בעם ישראל, וישראל משתבחים בקודשא בריך הוא, ובזכות

גבורת ישראל המחברים מידותיהם במוחם

זהו סוד חיבור התפילין של יד עם התפילין של ראש, דביקות המידות והמוח, חיבור המקיים את כל צורת האדם והעולם, ועל ידו נוצחין ישראל את אויביהם הרוחניים והגשמיים, כברכת שבת גד 'וטרף זרוע אף קדקוד'. וכפי שכתב האבדורם בהלכות ברכות השחר: "סח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וחוזרין עליה מעורכי המלחמה, שעל שם קיום מצות תפילין בזורעו ובקדקדו יתקיים באנשי המלחמה (דברים ל ב) 'וטרף זרוע אף קדקוד'". כי כאשר פועל האדם בסדר הרצוי, יוכל לגבור על כל אויביו.

שורש גבורת בני נד

והנה, בני גד זכו גם לגבורת הגוף כפשוטה, והיו גיבורי חיל ההולכים חלוצי צבא לפני המחנה (ראה במדבר לב יז: 'יהושע ו ט וברשי' שם). אך הדבר ברור, כי גבורת גופם לא לחינם זכו לה, אלא בוודאי נאזרו תמיד בגבורה לעניני הרוח, ובקיום התורה והמצוות. ומאחר ומצינו כי נתקיימה בהם הבטחת התורה 'וטרף זרוע אף קדקוד', פשיטא שידעו לכוון את סוד התפילין, לסמון תפילין של יד לתפילין של ראש, הן בקיום המצוה בפועל והן בכוונה הראויה הנלמדת מן התפילין, להקדים את הכנת הגוף ותיקון המידות קודם לתיקון המוח, ובסמיכת גאולה לתפילה.

ועוד נמצאה בהם מעלה גדולה, שידעו לחבר עצמם עם התפילין של משה רבינו, שלא רצו להיפרד ממנו, עד אשר נקבע מקום מנוחתו בנחלת בני גד, "כי שם חלקת מחוקק ספון" (ראה דברים לג כא וברשי' שם).

והנה, על פסוק זה 'וטרף זרוע אף קדקוד' פירש רש"י כי "הרוגיהו היו נכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת". ונראה כי גם לכת מיוחד זה זכו בני גד על ידי שהקפידו במצות הנחת תפילין ובזה זכו לגבורתן.

'זרוע' רומזת לתפילין של יד, ו'קדקוד' אלו תפילין של ראש. ואם יזהרו ישראל שלא להפריד בין שתי המצוות והברכות, יוכלו לטרוף את אויביהם, וממילא כל המפריד ביניהן ילך וישבו לביתו

כח התפילין להתגבר על האויבים

ואכן מצינו בדומה לזה בכוחן של התפילין להגן על הגזרהים בהן, במעשה הידוע על אלישע בעל כנפיים, כמבוא בגמרא במסכתא שבת (מט): "שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל, שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו. והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק. ראהו קסדור אחד - רץ מפניו, ורץ אחריו. וכיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו, אמר לו, מה זה בידך? אמר לו, כנפי יונה. פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה. לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים".

ונראה עומק הדבר, כי ענין הכנפיים מורה על גבורה, שבעלי כנף יכולים לעוף ולברוח מפני האויבים, ואף אריה הבא לטרוף את היונה החלושה, יכולה היא לברוח מפניו. וזהו כח התפילין - כח גבורה שניתן לישראל להתגבר על שונאיהם.

שייכות שבת גד למצות תפילין

אמנם באמת יש להבין, במה נתייחדו בני שבת גד בזהירותם במצות תפילין, והלא כל ישראל מצווין בה! ויש לפרש ששם 'גד' עולה בגימטריא שבע, וכן בתפילין של ראש יש שתי אותיות ש"ן, אחת של שלוש קוין ואחת של ארבע קוין, וביחד שבע.

אך נראה להעמיק יותר בזה, על פי מה שכתב הב"י **יששכר** (שם חודש תמוז באמרא א, מה החודשים, אות ד-ה) ברמזי סדר החודשים, לבאר את נוסח הסליחות "לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך". והביא שם מרבינו האר"י זע"א (הובא ב'מגלה עמוקות' פרשת ואתחנן אופן ק"ה), ששם אדנות במילואו, 'אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד', יש בו שתיים עשרה

תאוות ומחשבות ליבנו לעבודתו יתברך שמו, לקיים בזה מקרא שכתוב (שמות יט ט) "וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדְךָ", 'אות' היא מידת תפארת, ואחר כך (שם) "וְלָקְרָן בֵּין עֵינֶיךָ", זכרון מקומו במוח ושם נעשה התיקון אחר תיקון הגוף, בהנחת תפילין של ראש.

ומצינו כן גם בדברי **הרמב"ם** מדי דברו בעניני תפילין, שהקדים תפילין של ראש לשל יד, כי באמת בסדר הדברים הרצוי, כאשר ישראל עושין רצונו של מקום, אזי יורד השפע מלמעלה למטה, מן המוחין אל המידות, ראשית כל במוח וממנו יורד אל הגוף, ומטעם זה גדולה קדושת תפילין של ראש יותר מתפילין של יד (כמבואר ברמב"ם הלכות תפילין פרק ג הלכה יז), כי הן כנגד החכמה והפעלת שמעלתן עליונה, קודם שמצטמצמות למעשים בפועל שהם מגושמים יותר.

ומשום כך, כאשר מדברים על קדושת התפילין גרידא, קודם שדנים על צורת הנחתן בפועל, בזה קודמים התפילין של ראש, כי מעלתן עליונה וקדושתן חמורה יותר. אכן כאשר הגידון על קיום המצוה בפועל, שכנגד מעשי האדם, בזה ראשית כל יש לתקן את תפארת האדם ומידותיו בהנחת תפילין של יד, ורק לאחר מכן לבוא אל המלך בתפילין שבראש.

ומאחר שכן היא חובת האדם, לתקן את עצמו מלמטה למעלה, הרי שכל המפסיק ושחך את התפילין, מפריד בזה בין הדבקים, ולא יוכל לתקן את המוח קודם שחיבר לו את עבודת הלב, ועל איש אשר כזה ראוי לקרוא 'הירא ורך הלבב' מעבירות שבידו, יתכבד נא וילך וישבו לביתו.

איסור הפסקה בין גאולה לתפילה

בענין זה, כה דברי **הזוהר הקדוש** בפרשת ויגש (ח"א רה): על איסור ההפסקה בין גאולה לתפילה, והשווהו לאיסור השיחה בשעת הנחת תפילין, וז"ל: "תְּנִינָה, אֵין מְפַסְקִין בֵּין גְּאוּלָּה לְתַפִּלָּה, כְּמָה דְּלֹא מְפַסְקִין בֵּין תַּפִּלָּה שֶׁל יָד לְתַפִּלָּה שֶׁל רֹאשׁ. דְּבָעֵי לְמַחֲזִי דְכָלְא חַד, וְהָא אִזְכְּרִינָה [שְׁנִינָה, אֵין מְפַסְקִים בֵּין גְּאוּלָּה לְתַפִּלָּה, כְּמוֹ שְׁלֹא מְפַסְקִים בֵּין תַּפִּלָּה שֶׁל יָד לְתַפִּלָּה שֶׁל רֹאשׁ, שְׁצָרִין לְהִרְאוֹת שְׁהֶכַל אֲחָד, וְהָנָה פְּרִשְׁוֹהָ]. הִרִי שֶׁהֶכַל הוֹלֵךְ אֶל מְקוֹם אֶחָד, כִּי הָעֲלִייה בִשְׁעַת הַתַּפִּילָה נִמְשַׁכֶּת עוֹד וְעוֹד, וְאֵין לְהַפְסִיק בֵּין כָּל חֻלְקִיהָ.

על כך אמרו חז"ל בתלמוד ירושלמי (ברכות פרק א הלכה א) וז"ל: "אמר ר' אמי, כל מי שאינו תוכף לגאולה תפילה למה הוא דומה, לאוהבו של מלך שבא והרתיק [ודפק] על פתחו של מלך, יצא [המלך] לידע מה הוא מבקש ומצאו שהפליג [שכבר התרחק האוהב והלך לו], עוד הוא מפליג [נתרחק גם המלך ממנו]".

והן הן הדברים, כי האדם אשר זכה לעלות במעלות התפילה והגיע לעת הגאולה, וכמעט קט שנכנס הוא בשערי תפילה לבוא אל העין מקור השפע ולהמשיך משם שפע רב לכל עניניו, אין זה ראוי שבעת רצון כזאת יעמוד ויעסוק בדבר אחר, שהרי עתה הוא עת פתיחת השער, והמלך הקדוש מוכן ומזומן לקבלו באהבה וברצון, ומי פתי לא יסור הנה!

חותם הלב וחותם הראש

ואכן כפי שנתבאר למעלה, בשעה שישראל עושים מלאכתם נאמנה, פותחים בתיקון המידות וממנו עולים לתיקון הראש, מתקיימת בהם בקשתם מאיתו יתברך (שיר השירים ח ט) "שִׁמְנֵי כְחוֹתֶם עַל לֶבֶךָ כְּחוֹתֶם עַל זְרוֹעֶךָ", ויבוא עליהם שפע גדול מאת ה' מלמעלה למטה. ברם כאשר נכשלים ישראל בחטאים ומתייסרים מחמת כך בייסורים, שכינה הקדושה מה היא אומרת, 'קלני מראשי קלני מזרועי' - קודם ראש ואחר כך זרוע, כי הצער והכבידות מתחילים במקום עליון - בראש, ומשם יורדים ומשפיעים צער ויסורים על המידות והמעשים המשולים לזרוע. כי אצלו יתברך דרך השפע לבוא מלמעלה למטה, אלא שאם אין ישראל נוהגים כשורה, יורד השפע אל האומות ומתן אל ישראל, כדברינו האמורים לעיל, ואז גולה השכינה הקדושה לעולם העשייה, בבחינת (משלי ה ה) "בְּגִלְיָה יִדְוֹת מִן־הָאֵשׁ, פֶּנֶה הוּדָה פֶּנֶה זִיוָה פֶּנֶה הַדְרָה. אוֹלָם כְּשֶׁשְׁבִים יִשְׂרָאֵל בְּתִשְׁבֹּההּ שְׁלִימָה לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, שֶׁשֶׁם קִנְיַת הוֹדֵךְ וְהַדְרָךְ".

סדר החודשים כנגד השבטים

והנה, בדומה לזה נמצא כי י"ב חודשי השנה מכוונים כנגד י"ב שבטים, וכמה חלוקות נאמרו בזה, ואלו ואלו דברי אלקים חיים. ואחת החלוקות הוא לפי סדר דגלי מדבר, שדגל ראשון היה יהודה יששכר וזבולון, וכנגדם ניסן אייר סיון. ודגל שני הוא ראובן שמעון וגד, כנגד תמוז אב ואלול.

וסדר זה מתיישב היטב לפי האמור שתמוז ואב כנגד ראייה ושמיעה, שהרי ראובן הוא לשון ראייה, ונקרא כן (בראשית טו לב) "כִּי רָאָה ה' בְּעֵינָי", אמנם שמעון לשון שמיעה, (שם פסוק לג) "כִּי שָׁמַע ה' כִּי שָׁנְאוּהָ אֲנֹכִי", כנגד חוש השמע. ונפלא הדבר כי גם ראשי התיבות 'ראובן שמעון' הוא 'רש', וכפי האמור למעלה ברמז 'כדלים וכרשים'.

ומעתה, חודש אלול כנגד שבת גד, וכבר נתבאר כי ענינו בעשייה, והדברים מתוקים מדבש לפי כל המתבאר כאן, כי עיקר מעלת שבת גד הוא בתיקון המעשים אשר על ידי זה באים לתיקון המוחין, ובכח הזרוע יחד עם כח הקדקוד נפתח השער לדופקי בתשובה בחודש אלול.

והנה, שם 'גד' שורשו מלשון מזל ושפע (ראה רש"י בראשית ל יא), והוא המתקן את בחינת הדלות והרשות שבחודשי תמוז ואב, כי משבא חודש אלול, מתקיימת בו בחינת 'גמול דלים' - ראשי תיבות 'גד'.

גמול דלים

יסוד הדברים נמצא בגמרא במסכת שבת (קד). דאיתא: "אמרי ליה רבנן לרבי יהושע בן לוי, אתו דרדקי האינא לבי מדרשא [באו ילדים לבית המדרש], ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהו [לא אמרו כדוגמתם], אל"ף ב"ת - אלף בינה [למד תורה], גימ"ל דל"ת - גמול דלים. מאי טעמא פשוטה כרעיה דגמ"ל לגבי דל"ת [מדוע משוכה רגלה של ג' לצד האות ד' ולא לצד האות ב'] - שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים. ומאי טעמא פשוטה כרעיה דל"ת לגבי גימ"ל [מפני מה משוכה רגלה של ד' מעט לימין] - דלמיציה ליה נפשיה [שיזמן העני עצמו לבעל הבית, ולא יטריחנו לחפש אחריו]. ומאי טעמא מהדר אפיה דל"ת מגימ"ל [על שום מה פניה של האות ד' משוכות מכיוון האות ג'] - דליתן ליה בצניעה, כי היכי דלא ליכסיף מיניה [שיגמול לו גומל החסד את חסדו בצניעה, כדי שלא יתבייש ממנו]".

מיתוק הדינים בגמילות חסדים

על פי הדברים האלה כתב רבינו החתם סופר (דרשות חתם סופר פרשת האזת הברכה), לפרש את לשון הפסוק (דברים לג כ), "וְלֹגֵד אֶמֶר בְּרוּךְ מִרְחִיב גֵּד כְּלָבִיא שֶׁכֵּן וְטָרֵף זְרוֹעַ אֵף קֶדֶד". כבר נתפרש כי 'גד' הוא לשון ברכה ושפע ומזל טוב, אכן העשירות ברכה היא לאדם אך ורק אם ישתמש בממונו לטובה, לגמול דלים כדרשת הגמרא. וזהו שאמר הכתוב, 'ולגד' - היינו למזל, 'אמר', כי אימתי יהיה 'ברוך', כאשר יהיה 'מרחיב ג"ד' - ירחיב בחינת 'גמיל דלת', שהיה 'גומל דלים'.

ומוסיף הכתוב לפרש, 'כלביא שכן', 'כלביא' ראשי תיבות 'כי לא במותו יקח אחריו'. ומסיים 'וטרף זרוע אף קדקוד', כי הנה הקדקוד הוא מידת החסד, וזרוע היא מידת הגבורה, ואיש עני אשר נחסר מחמת מידת הדין שלקה בה, יש לתקן את חסריו ולמהותיק הדין

בתפילין של ישראל בהם כתוב יחודו יתברך, ותפילין דמרי עלמא שם נאמרה מעלתן של ישראל – גוי אחד בארץ. ברצוננו אלו קושרים ישראל עצמם בקשר גמור שיש בו ממש עם ריבונו של עולם.

המלחמה האחרונה – כנגד אמונת ישראל

ובאמת ידוע מדברי צדיקים, כי המלחמה האחרונה – היא מלחמת גוג ומגוג, תהיה מלחמה רוחנית קשה עד מאוד. הן אמת, כי כבר בגלויות הקודמות היו גזירות שמד על ישראל רח"ל, אך במלחמה זו יהיה עיקר הנסיון בשמירת האמונה, וכמו שכתב ב'מגלה עמוקות' (פרשת לך לך) לפרש דברי הגמרא במסכתא פסחים (ק"ז): "ז"ל: אמר רבי שמעון בן לקיש, (בראשית י"ב) 'ואעשך לגוי גדול' זהו שאומרים 'אלקי אברהם', 'ואברכך' זהו שאומרים 'אלקי יצחק', 'ואגדלה שמך' זהו שאומרים 'אלקי יעקב', יכול יהו חותמין בכולן, תלמוד לומר 'והיה ברכה', כך חותמין, ואין חותמין בכולן".

ופירש שם, כי 'בך חותמין' היינו שיעקר הנסיון בדור האחרון יהיה על דבר מה שהשריש אברהם אבינו לבניו אחריו ולכל באי עולם, היא אמונת היחוד. כי בעקבתא דמשיחא המלכות תהפך למינות (ראה סוטה מ"ט), ויצטרכו ישראל לכחו של אברהם אבינו ראש המאמינים כדי לעמוד בנסיונות קשים אלו.

ובזה פירשו לנו חז"ל, כי תוקף המלחמה כנגד אמונת ישראל, תהיה בדרך מלחמה על מצות תפילין, 'ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו', כי זהו סוד נצחונם של ישראל במלחמה, שיודעים לחבר בין הגוף והמוח, בין תפילין שבזרוע ותפילין שבקדקוד, ובזה שוכן עליהם שם מ"ב היוצא מן התיבות 'אנא בכח', אשר כל היודעו ומשמרו בטהרה אימתו מוטלת על הבריות, וזוכה שיתקיים בו מקרא שכתוב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך".

רמזי תחיית המתים בדיני התפילין

והנה, התפילין מרמזים גם לחיי הנצח שאחר תחיית המתים, וכמו שכתב רבינו בחיי (בספר כד הקמח ערך 'תפילין') ז"ל: "ומה שמכסים התפילין במטלית ובשער ובגדין, יש בזה רמז וסימן לתחיית המתים, שעתידים מתי ישראל לחיות ולעמוד בלבושיהן בשערן ובגדיהן והעור מלמעלה כשם שהתפילין מחופין בעור, וכשם שיש לגוף בשר וגידין ועור ושער ומלבוש, ועתיד הקדוש ברוך הוא להקימם בלבושיהן, שנאמר (איוב לח יד) 'איתיצבו כמו לבוש', וכתב (יחזקאל לו ז) 'והעליתי עליכם בשר וקרמתי עליכם עור' מלמעלה, כן התפילין יש להן דוגמא לזה, כי גוף הפרשיות הכתובות בפנים הם כנגד גוף האדם, והקלף הפרשיות כתובות בו הם כנגד הבה, והגידים שהם מפורים בהם כנגד גיד האדם, והמטלית כנגד לבושי האדם, וזה רמז לכל מי שהוא ירא שמים ומניח תפילין שהוא זוכה לתחיית המתים".

לקדש שם שמים

הרי כאן רמז גדול לישראל בחובת עבודתם לפני ה' ביום הדין, שלא יבואו לבקש טובת עצמם בקנינים הנפסדים כאותם כלבים החושים 'הב הב' (ראה בתיקוני הזוהר הקדוש תיקונא שתינתא דף כ"ב), אלא יזכרו את יום הדין הגדול והנורא, שבו ישב ה' לשפוט את כל הארץ, 'ובו תנשא מלכותך ויכון בחדס כסאך', ואף שיתייצבו מלכי ארץ על ה' ועל משיחו, ויבקשו לנתק את הקשר ההדוק שבין ישראל לאביהם שבשמים, אך ישראל קדושים יחברו עצמם כלפי מעלה בכל עוז ותוקף, ובה יתקיים הפך רצון הרשעים, 'ויאתיו כל לעבדך ויברכך שם כבודך ויגידו באיים צדקך', ומתוך כך 'קבלו עול מלכותך עליהם, וירוממוך בקהל עם, וישמעו רחוקים ויבואו, ויתנו לך כתר מלוכה', במהרה בימינו אמן.

נשאות לאנשים ופרות ורבות מהם, אני איני עושה כן, אלא (אסתר ג יג) 'להשמיד להרוג ולאבד'.

אמר רבי לוי, אף גוג ומגוג לעתיד לבא עתיד לומר כן, שוטים היו הראשונים שהיו מתעסקים בעצות על ישראל, ולא היו יודעים שיש להם פטרון בשמים, אני איני עושה כן, אלא בתחלה אני מזדווג לפטרון שלהם ואחר כך להם, הדא הוא דכתיב (תהלים ב ב) 'תתיצבו מלכי ארץ'. אמר לו הקדוש ברוך הוא, רשע! לי באתה להזדווג? חייך שאני עושה עמך מלחמה! הדא הוא דכתיב (ישעיה מב יג) 'ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה, וכתב (זכריה יד א) 'ויצא ה' ונלחם בגוים ההם', ומה כתיב תמן (שם פסוק ט), 'והיה ה' למלך על כל הארץ'.

מיהו הכסיל הנלחם נגד ה' היושב בשמים?

והנה, דברי המדרש הללו טעונים ביאור רב. כי לכאורה, על אף טפשותו של כל אחד מהם שסבר כי יוכל לנצח את ישראל בניו אהוביו של הקדוש ברוך הוא, מכל מקום נראה שלמד מטעותו של קודמו, וחשב כי הוא חכם יותר, אלא שלא השכיל להבין כי גם אחר עצתו החדשה אין עצה ואין תבונה נגד ה'. אולם תמוה מה ביקשו גוג ומגוג, וכי סברו שיוכלו לעלות לשמים לעשות מלחמה בה' יתברך? הלא אין לך טיפשות גדולה מזו!

אלא הביאור הוא, כי בוודאי לא עלה על דעת שום אדם להילחם בפועל בו יתברך כביכול, ומי פתי אשר יסבור כי יוכל לעשות כן. רק כוונת חז"ל, כי ביקשו רשעים אלו לאסור מלחמה כנגד ישראל, על ידי

ענין הכנפיים מזרה על גבורה, שבעלי כנף יכולים לעוף ולברוח מפני האויבים, ואף אריה הבא לטרודף את היונה החלשה, יכולה היא לברוח מפניו. וזהו כח התפילין – כח גבורה שניתן לישראל להתגבר על שונאיהם

הזכרת חטאיהם אשר נכשלו בהם במרוצת הדורות, ובה להפריד את הקשר של קיימא שבין ישראל לאביהם שבשמים.

מלחמה זו היא המלחמה הגדולה והקשה מכולן, וכפי שכבר ניסה בלעם הרשע לעשות כן אלא שזממו לא עלה בידו, ומכל מקום ידע כי אלוקיהם של אלו שונא זימה, וביקש להכשיל את ישראל בחטאי הזנות. וזהו שביקשו גוג ומגוג להיות 'מזדווג לפטרון שלהם', לנסות ולחבל בקשר האיתן הקושר בין ישראל לקדושת בריך הוא.

מלחמת הרשעה בקשר התפילין

על פי זה יש לבאר באופן נפלא את דרשת הפסוקים שהובאו במדרש על ענין זה, במזמור ב בתהלים, שנוסד על מלחמת גוג ומגוג. ושם נאמר כך: 'למָה רָגַשׁוּ גוֹיִם וְלֹא־מִיָּם יִהְיֶה רִיק: יִתְיַצְּבוּ מַלְכֵי אֲרָץ וְרוֹצְנִים נוֹסְדוּ יַחַד עַל ה': וְעַל מִשִּׁיחוֹ: נִתְּנָה אֶת מוֹסְרוֹתֵימוֹ וְנִשְׁלַכְהָ מִמֶּנּוּ עֲבֹתֵימוֹ: יוֹשֵׁב בְּשִׁמְרֵי יִשְׁתָּקֶה: וְיִלְגַּע לָמוֹ: אֲזִי יִדְּבַר אֱלִילוֹ בָּאָפוֹ וּבִחְרוֹנוֹ יִבְהַלְמוּ'. ועל פסוקים אלו דרשו חז"ל (מדרש 'שחר טוב' על תהלים שם) ז"ל: "ננתקה את מוסרותימו" – אלו תפילין שביד. 'ונשליכה ממנו עבותימו' – אלו תפילין שבראש".

מבואר מזה, כי עיקר דרך מלחמתם של רשעים אלו, היתה בבקשתם להפריד את ישראל מעבודות של אהבה המקשרים ביניהם לקיום מצוות התורה הקדושה, ובפרט כנגד מצות תפילין. והדברים נפלאים לפי כל המבואר במאמר זה, כי מצות תפילין היא המקשרת בין ישראל לבוורא כל העולמים,

בכח הנתינה, ותתפרש תיבת 'וטרף' מלשון עירוב, כמו 'ביצים טרופות', לערב ולהתמיק את הדין ברחמים.

צדקתו של ג'ד

בדומה לזה כתב ה'כלי יקר' בפסוק זה ז"ל: "ולגד אמר ברוך מרחיב ג'ד וגו'. לפי שאמר בסמוך 'צדקת ה' עשה' וגו', ולעושה צדקה שייך לשון ג'ד, גומל דלים, והקדוש ברוך הוא מרחיב לו כהנה וכהנה פי' שנים כפלים, ובזכות זה 'כלביא שכן וטרף אף קדקוד', כמו שאמרו חז"ל (בבא קמא יז.) 'כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים אויביו נופלים לפניו חללים' וכו'. ועדיין לא פירש מה הצדקה שעשה ג'ד, על כן אמר 'וירא ראשית לו', כי הוא בעצמו ראה לפסוק על עצמו מה שלא היה מחויב לעשותו מצד הדין, ומהו פסוק על עצמו, 'וירא ראשית לו', כי פסק על עצמו לצאת בראש החלוץ, כי סמך על זכות שבחלקו נקבר מחוקק שתהיה ארצו יושבת בהשקט ובמנוחה כל זמן שיהיו המה במלחמה".

כח השמיעה שבשכט ג'ד

ונראה לבאר באופן נפלא מדוע דווקא שבת ג'ד זכו לכוח הגבורה במלחמה, על פי מה שכתב בספר 'צדור המור' פרשת ויגש (בראשית מו טז) כי שבת ג'ד קנו בנפשם את כח השמיעה. כי הנה בפרשה שם נמנו שבעה מבני ג'ד, 'צפיון נחגי שוני נאָצבן ערי נאָרדן וְאָרָאֵל'. ואילו בפרשת פנחס כאשר נמנו משפחות בני ג'ד נמנה 'אזני' תחת 'אצבון'. ופירש שם, כי בתחילה נקרא אצבון, אך כאשר נתנבא אהרן הכהן במצרים ואמר (יחזקאל כ ז וברש"י שם) "אִישׁ שְׁקוּצִי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ וּבְגָלוּ מִצְרַיִם אֶל תַּטְמָאוֹ", שמע אזני את דבריו של אהרן והאזין לתוכחתו. ולכן נקרא 'אזני', כי מיד חזר בתשובה. ומשום שעשה את רצונו וצביונו של הקדוש ברוך הוא, לכן נקרא 'אצבון'.

כח הנצחון בראש השנה

והדברים מאירים על פי מה שכתב בספה"ק 'אמרי נועם' (לראש השנה) להרה"ק רבי מאיר הורוויץ מדז'קוב זיע"א, כי התיבות 'טרף זרוע אף קדקד' עולות בגימטריא כחשבון תיבות 'ראש השנה' (900), כי ביום קדוש זה יוכלו ישראל לנצח את כל המקטרגים, בסוד הפסוק 'כי תצא למלחמה', כי תיבת 'תצא' עולה בגימטריא 'זרוע קדקד' (491), ואילו תיבת 'זרוע' עולה בגימטריא 'זכרון' (213), כנגד ראש השנה שהוא יום הזיכרון. והכל תלוי בהכנה הנעשית בחודש אלול, שהוא חדשו של שבת ג'ד.

מלחמת ג'ד ומנוח על ה' ועל משיחו

ויש לידע, כי יום הדין בראש השנה, יש בו בבואה מעין יום הדין הגדול והנורא לעתיד לבוא, במלחמה האמיתית והקשה מכל מלחמות ישראל, כנגד כל כוחות הרע והרשע שבעולם, קודם שתבוא הגאולה השלימה.

על מלחמה זו אמרו חז"ל במתק לשונם (ויקרא רבה כז יא) לבאר רצונו הרע של כל אחד משונאי ישראל כנגדם, וזממם בל הפיק ה' והכניע את כולם עד לקץ הפלאות, וז"ל: "אמר רבי לוי, אוי להם לרשעים שהם מתעסקים בעצות על ישראל, וכל אחד ואחד אומר עצתי יפה מעצתך. עשו אמר, שוטה היה קין שהרג את אחיו בחיי אביו, ולא היה יודע שאביו פרה ורבה, אני איני עושה כן, אלא (בראשית כז מ"א) 'יקרבו ימי אבל אבי'. פרעה אמר, שוטה היה עשו שאמר 'יקרבו ימי אבל אבי', ולא היה יודע שאחיו פרה ורבה בחיי אביו, אני איני עושה כן, אלא עד דאינון דיקין תחות כורסיה אמהון אנא מחנק יתהון [בעוד שהם קטנים תחת כסא אימם אני חונק אותם], הדא הוא דכתיב (שמות א טו) 'וראיתם על האבנים וגו' כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו'. המן אמר, שוטה היה פרעה שאמר 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו', ולא היה יודע שהבנות